

CULTURA

1995 és l'any
que ha marcat
el punt
d'inflexió:
projeccions
sobre el País
Valencià
d'una
dramatúrgia
que arriba a la
majoria d'edat.

HABEMUS THEATRUM

Florència, assegurada sobre el marge dret del riu Arno en passejada per la Toscana, i Estocolm, la ciutat sueca que viu en l'entremig dels llacs Malar i Salsjön, són dues de les urbs europees que durant els darrers mesos han alçat els telons de vellut dels seus escenaris per a companyies teatrals del País Valencià. L'inici de la dècada dels noranta havia engegat, de fet, els temps de collita que la dramaturgia valenciana ha anat conreant tot rompent fronteres i projectant la seua presència arreu dels fóruns del continent: "El franquisme instaurà un règim de desert cultural que l'any 78 obligava la professió a començar de zero, a mirar de normalitzar el teatre en aquest país; avui, el període de resistència ja ha passat". Aquestes són declaracions de Manel Vilanova, codirector de la companyia Xarxa Teatre que ara fa escassament un any era convidada a inaugurar l'Eurotúnel que uneix Gran Bretanya amb França, amb l'espectacle *Veles e vents*, finalment en estrena mundial a València el passat dia 6 de maig. Les veus privilegiades del teatre valencià són més diverses com més va, i també més respectades. Ho comenta Carles Alfaro Hofmann, director de Moma Teatre, companyia que enguany ha estat rebuda a Itàlia: "Tenim una generació d'actors que pot escometre certes obres universals abans lluny del nostre abast. Hi ha companyies que han arribat a una bona maduresa, i que fan que fora del país identifiquen la producció valenciana per la seua qualitat artística". No debades, un dels grans reptes amb què s'enfronta el món del teatre valencià és, justament, l'obertura als mercats internacionals.

Aquesta és una de les dues grans qüestions a l'entorn de les quals gira el debat més important en l'actual escena cultural del País Valencià, i del qual han de sorgir les línies mestres d'allò que serà el teatre valencià per al segle XXI. L'altre vessant fonamental d'aquesta discussió, que vol marcar una fita ineludible en el balanç de la curta història de l'art dramàtic a casa nostra, és el que fa referència a la formació d'oferta fronteres endins; aquest àmbit ha estat precisament el protagonista, durant els passats dos mesos, de projectes amb una ambició sospesada pels crítics i per les institucions com el pas envers una nova etapa: el dia 8 d'abril, l'Horta Teatre, guardonada amb el Premi al Millor Espectacle de la temporada 1994, inaugura la Sala l'Horta a Castellar, en la zona sud-est de València; el dia 13 de maig, naix la primera companyia que

obre una sala de programació estable del País Valencià, Teatre Micalet, a la Societat Coral El Micalet, al carrer de Guillem de Castro, vora el cor de la capital valenciana; finalment, aquesta mateixa setmana, el Govern de la Generalitat i l'Ajuntament de Gandia han establert un conveni per crear la primera sala permanent de teatre infantil amb Pluja Teatre, companyia que avui dia ha aconseguit que les Comarques Centrals siguin les que gaudeixen del major nombre d'espectadors de tot el país. Són les batregades de l'època en què la dramaturgia valenciana conquista la majoria d'edat. EL TEMPS, que ha demanat les valoracions dels sectors implicats, n'és testimoni.

"Són els fruits del teatre independent, que hagué d'operar sobre el no-res, trencada la tradició d'experiències i propostes que sorgiren en temps de la República pel franquisme". L'any 1979, qui signa aquestes frases, Rodolf Sirera, autor teatral, era cridat a dirigir el Teatre Principal de València. Llavors, tan sols dues sales més hi funcionaven, i encara només calia afegir-ne un grapat de la resta del País Valencià per contemplar la migradesa de l'activitat cultural. Actualment, Teatres de la Generalitat té oberts a València els escenaris del Rialto, el Principal, la Moratín i el Talia, i la Diputació, l'Escalante, i manté cicles per la recuperació d'escriptors d'èpoques recents, del moviment del teatre universitari dins el context de la represa després de la Guerra d'Espanya. I pel que fa a la resta del teixit urbà, el Circuit Teatral Valencià, organisme arrecerat sota la Conselleria de Cultura de la Generalitat, disposa d'unes 40 sales amb programació estable des del mes de setembre al juny, amb una forta participació dels ajuntaments. "Si hi unim el fenomen de l'aparició d'una nova generació d'espectadors, la que ara fa una dècada prengueren contacte amb el teatre a partir de programes d'extensió —apunta Rodolf Sirera— gent que avui és a la universitat i que viu el teatre dins dels seus hàbits normals de consum cultural, hem de convenir que estem davant d'un creixement continu".

Alea jacta est. És a dir, la sort ja és dictada, la frase que els personatges més agosarats, en les tragèdies grecoromanes, deixaven anar en prendre qualsevol resolució de caire arriscat. I les darreres temptatives en l'escena valenciana ixen, fet i fet, amb aquest mateix i secular esperit. Alfred Picó, director de la companyia l'Horta Teatre, ho corrobora: "No és gens habitual en la professió valen-

ciana, ni tampoc en l'espanyola, que un grup de caràcter afeccionat evolucione fins posar en marxa un equipament cultural en un moment que, alhora, coincideix amb la maduresa del nostre projecte professional". Ara es compliran quasi els primers dos mesos, el Castellar ha vist l'Horta Teatre alçar la Sala l'Horta, uns 1.000 metres quadrats construïts amb un escenari italià sobre el qual es reflecteixen 110.000 watts de llum i 600 de so, i que, com era previst, representa la major infraestructura teatral en un districte, el de Quatre Camins, amb vora 100.000 habitants. "Les iniciatives privades sempre tenim problemes per donar viabilitat als espais —explica Alfred Picó— però el suport de l'administració, que sovint facilita la consolidació d'algunes companyies, condueix a la institucionalització, i això és molt perillós." Avalada per 21 anys de cooperació amb entitats cíviques, la companyia ha cobert un 40% de les despeses, mentre que el 60% ha estat sufragat per la Conselleria de Cultura i la Diputació de València. Una circumstància que, no obstant, no els impedeix de declarar són de les poques petites companyies que han escapat a l'assimilació i la dependència de les ajudes públiques. Siga com siga, l'Horta Teatre ha pres una iniciativa que ja imprimeix una imatge pròpia en el panorama cultural valencià.

D'altres, també amb una capacitat de gran importància en l'actualitat, treballen des de la base: "És la realitat; el públic infantil és la garantia que demà tindrem un públic adult i, doncs, parlem de la supervivència insatisfactòria o de l'èxit i el progrés del teatre al nostre país". Joan Munoz, director de Pluja Teatre, anuncia per a EL TEMPS un acord amb el govern municipal de Gandia i amb el Govern valencià, que aixopluga la primera sala permanent de teatre infantil del País Valencià, i que té com a marc d'actuació les Comarques Centrals del País Valencià. En només 10 dies de funcionament, aquesta sala està acostumada a superar els 1.100 espectadors. "L'estil de treballar —assenyala Joan Munoz— és cada vegada més seriós i, bé, és qüestió de veure els resultats. La trajectòria de les companyies valencianes és molt ferma, i el país crec que en aquest sentit ha aplegat a un punt d'inflexió. Ara, hem d'evitar que la participació de l'administració tanque el camí de les iniciatives privades".

Tanmateix, el projecte que ha atret l'atenció d'una manera poderosa, i que en bona mesura ha establert l'eix d'aquest

debat entorn de l'estat de la dramàtúrgia al País Valencià, està capitalitzat per una companyia teatral de nou encuny, un estol de 16 actors i un total de 40 persones que integren el seu equip tècnic, i l'objectiu d'oferir una sala de programació estable en llengua catalana a la Societat Coral el Micalet. Parlem del Teatre Micalet, dirigida per Joan Peris, que la nit del dia 13 de maig començava a treballar amb l'estrena del clàssic *Nàpols Milionària*, d'Eduardo de Filippo. Va ser, però, al setembre del 1994 quan el que a hores d'ara

una inversió pròpia que voreja els 20 milions de pessetes, i que ha donat com a fruit el teatre en què aquests dies Teatre Micalet representa l'obra de l'italià Eduardo de Filippo. Parla Joaquim Solano: "Nosaltres, com a professionals, estàvem convençuts que reeixiríem. La nostra il·lusió és poder oferir una manera de treballar, com a companyia totalment valenciana; volem crear una sala que arribe a ser reconeguda pel públic perquè tinga una lògica i una qualitat que ningú

sentit s'expressa Rafael Calatayud, director de Pavana Produccions: "És l'exemple d'allò que ens fa tanta falta a València, o siga, companyies que puguen consolidar un èxit de crítica i inicien la seua projecció interna". Encara, decisions preses per Teatre Micalet, com la de tenir per llengua oficial en el seu quefer artístic el català, han merescut elogis per part d'alguns directors dramàtics com Alvaro Hofmann: "Fa relativament pocs anys, el tema de la llengua, el teníem molt clar en la professió a València, teníem certs compromisos presos i ara tornem a casos de discriminació contra el valencià que clamen al cel. Dins de la gestió pública, les exigències entorn de la llengua d'ús han estat rebaixades d'una forma sistemàtica, com per exemple pel que fa a la traducció d'obres

en versió original en una llengua diferent al castellà i al valencià. Els gestos, com el de Teatre Micalet, recuperen aquell fil de reivindicació col·lectiva."

Altrament, la Societat Coral el Micalet ha saltat a les primeres planes dels mitjans de comunicació, coincidint amb l'interès per la nova companyia dramàtica, a causa d'un seguit de subvencions que sumen gairebé els 300 milions de pessetes, amb els quals l'arquitecte Carles Montesión ha declarat que bastirà "una de les sales més modernes i importants d'Europa. La Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana aporta, d'un costat, prop de 200 milions de pessetes amb el propòsit que l'actual sala, que només ha sofert les modificacions introduïdes per l'equip que comanda Joan Peris, passe a convertir-se en un teatre polivalent amb diferents mòduls d'escenaris, i un segon pis a sobre on hi haurà aules d'assaig per a l'institut musical de la Societat el Micalet. De l'altre, la Conselleria d'Obres Públiques hi ha adjudicat un paquet de 80 milions de pessetes a través del pla RIVA

ARXIU

Teatre Micalet, una companyia capital

Són un equip de vora quaranta persones que han creat la companyia de teatre més ambiciosa a València, a la Societat el Micalet. El director és Joan Peris (dalt, dreta).

pot ser una de les primeres sales de València prenia cos. Els actors Joan Peris, Pilar Almeria, i Joaquim Solano, iniciaven aleshores converses amb la junta directiva del Micalet perquè els cediren la sala d'actes, un espai que avui hostatja un teatre amb escenari central al voltant del qual allarguen seients les grades del públic, construïdes en fusta en un cassalot de Sagunt. Després de setmanes i mesos de discussions, i de treball, l'aventura va materialitzant-se de mica en mica, com es dedueix de les paraules de Frederic Jordà, president de la Societat Coral el Micalet: "Tot va anar de bòlit; si un dia havien vingut a parlar amb nosaltres dues persones, en poques setmanes allò era un regiment d'actors, amb propostes, amb il·lusions, amb empena. I una vegada que hem sabut lligar les seues necessitats amb les activitats de la institució, la qüestió ha eixit rodada, malgrat la manca d'infraestructures i de finançament que tenim". En efecte, ben entesos que el Micalet només podia cedir aquella dependència, l'equip de la companyia es posa a construir amb

no es voldrà perdre". Joan Peris, des de les seues noves responsabilitats de director, critica severament la decepció a què va desembocar la primera eufòria d'origen institucionalitzat, causada per l'obertura de sales públiques, i acusa els responsables de política teatral de la Generalitat de "manca d'amor al teatre". Tot plegat, la veu d'una iniciativa que per privada i agosarada, pot ensenyar una cara de futur al públic valencià no exempta de certa rudesia cap als "plantejaments sense cap lògica, molt allunyats de les necessitats d'un teatre que siga per aquest país i no en llengua estrangera". La profunditat del colp donat per Teatre Micalet, al capdavall, és mesurable perfectament davant l'èxit de públic que funció rere funció va assolint; com també pel respecte que des de l'estrena han merescut als crítics i als professionals de la dramàtúrgia: "l'aposta—considera Rodolf Sirera— està feta des d'uns pressupòsits de dignitat molt alts, el nivell artístic és molt bo i, evidentment, el públic hi respon. Em sembla una línia de treball molt positiva". En aquest mateix

Què és el 'teatre nacional'?

Moma Teatre

Carles Alfaro, director: "Jo sempre he defensat aquesta idea, tot en el sentit de tenir un Centre Dramàtic. Perquè cal un espai amb mitjans de l'administració per fer un teatre públic, un teatre que no està previst dintre els interessos de la iniciativa privada."

"El problema és que la gestió pública tendeix a fagocitar-ho tot. Per això matisaria que és necessari aquest teatre nacional institucional, però ben entès que comptem alhora amb un bon viver pel que fa al teatre privat."

L'Horta Teatre

Alfred Picó, director: "Jo entenc el concepte de teatre nacional com una manera d'entendre la creació teatral que siga pròpia, per això crec que no tenim un teatre nacional; tot plegat, a penes unes tres o quatre companyies podrien aguantar una obra el temps suficient."

"Hi ha, si de cas, un estil, un segell que podríem qualificar de mediterrani i que potser sí que ens identifica quan fem actuacions a d'altres ciutats europees, i més encara si pertanyen al nord del continent."

Pavana

Rafael Calatayud, codirector: "Tot allò que siga localista està barallat de ple amb el teatre. No hi ha cap teatre nacional, ni nostre ni de ningú, perquè només hi ha teatre universal. Hi ha, això sí, creadors que han aconseguit signar amb un cert estil i que són identificables pel públic."

"Per tant, jo seria més procliu a parlar de certs casos en què algunes companyies han assolit la personalització d'allò que posen en marxa i no de cap teatre nacional."

Pluja Teatre

Joan Muñoz, director: "Encara diria més, potser no podem referir-nos ni tan sols a l'existència d'un estil valencià, d'una mena de marca *made in País Valencià*. Hi ha una professionalitat i, sobretot, una creativitat que hem estat esperant i madurant món en el món del teatre d'aquest país. Hi ha una manera d'enfrontar-se a l'activitat que garanteix l'èxit dels objectius, que és seriosa i que fa que quan arreu es parle d'un producte valencià, tothom tinga la confiança que serà un bon producte."

Xarxa Teatre

Manel Vilanova, codirector: "Si parlarem d'un edifici, d'un projecte molt concret que intentara abastar aquest concepte, crec que faríem curt. El nostre teatre nacional és aquell que fem els ciutadans valencians, ras i valencià."

"Si algú vol definir-lo detalladament, s'equivoca... vaja, em semblaria una bogeria. El teatre nacional s'ha de comprendre com totes les maneres, tan plurals i tan diverses, que hi ha al nostre país de fer teatre. Això em sembla que és parlar amb els peus a terra."

(Rehabilitació Integral de València). Frederic Jordà, l'inesgotable president d'aquesta institució cultural centenària, assegura que també la societat el Micalet viu la situació com l'inici d'una etapa que avança grans reptes de futur: "Qui sap si el senyor Josep Maria Morera [director general de Promoció Cultural] vol deixar un gest seu per a la història del teatre en el nostre país; per a nosaltres, que mai no hem exigit res de l'administració, és una oportunitat de reprendre l'activitat teatral que, de fet, suposa la major part de la vida intel·lectual i artística d'aquesta casa".

Saeta futura. Temps de canvis, temps de consolidacions, vents que empenten amb força la dramaturgia *made in País Valencià*. Una de les veus més crítiques que s'abaten sobre el balanç apressat entorn del moment actual és la de Manuel Molins, autor teatral i director: "Hem de congratular-nos de la consolidació de les infraestructures existents, i de la trajectòria que de fa ja anys han anat arrodonint moltes companyies valencianes, però no crec que hajam de parlar d'un punt d'inflexió. La necessitat que calia crear grups assimilables al que avui representen l'Horta Teatre o Teatre Micalet era coneguda per bé que no assumida; vull dir, res de nou sota el cel. El que és veritablement important és la xarxa de distribució, la professionalització de tot el món tècnic que fa possible l'espectacle". Vet ací, en efecte, l'eix vertebrador exigint perquè el panorama del teatre valencià pugua refermar les victòries aconseguides i acarar els desafiaments que apunten els mercats. És en aquest sentit que l'experiència del Circuit Teatral Valencià ocupa, des que la Generalitat el creà en la dècada dels vuitanta, un lloc privilegiat en el camí de represa de la maquinària empresarial del teatre al País Valencià; si l'evolució de les inversions supera els 250 milions de pessetes, el nombre d'espectadors arriba al mig milió de ciutadans i, per veure l'impacte sobre l'oferta valenciana, només cal tenir en compte que aquest organisme obliga les sales teatrals a contractar en un 60% companyies del País Valencià.

"Anem aconseguint un llenguatge propi, tenim una iniciativa necessàriament plural i generosa, hi ha voluntat de professionalitat", indica Manuel Molins, "però el dirigisme institucional s'hi deixa sentir massa, amb les seues ambigüitats davant la necessitat d'un teatre nacional propi". És el concepte clau. En sentirem a parlar.

Victorià Jiménez